

แผนการสอน Physics Cyber Lab

เรื่อง การสะท้อนของคลื่น

เอกสารชุดนี้ประกอบด้วย

1. แผนการสอน เรื่องการสะท้อนของคลื่น
2. ใบความรู้ที่ 4.3 เรื่องการสะท้อนของคลื่น
3. ใบงาน เรื่องการสะท้อนของคลื่น

จัดทำโดย

อาจารย์ณัฐภัสสร เหล่าเนตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย พิษณุโลก

แผนการสอน Physics Cyber Lab

เรื่อง การสะท้อนของคลื่น
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิชาฟิสิกส์ (ว 422)
เวลา 1 คาบ

สาระสำคัญ

การสะท้อนของคลื่นเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของคลื่น ถือได้ว่าเป็นสมบัติของคลื่นอย่างหนึ่ง จะเกิดขึ้นเมื่อคลื่นเคลื่อนที่ไปพบสิ่งกีดขวาง หรือเปลี่ยนตัวกลางในการเคลื่อนที่ โดยคลื่นที่เคลื่อนที่ไปกระทบสิ่งกีดขวางเรียกว่า คลื่นตกกระทบ และคลื่นที่สะท้อนออกมาเรียกว่าคลื่นสะท้อน ในการสะท้อนแต่ละครั้งพบว่ามุมที่หน้าคลื่นตกกระทบกระทำกับสิ่งกีดขวางจะเท่ากับมุมที่หน้าคลื่นสะท้อนกระทำกับสิ่งกีดขวางเสมอ นั่นคือการสะท้อนของคลื่นจะเป็นไปตามกฎการสะท้อนที่ว่า “เมื่อคลื่นเกิดการสะท้อนจะได้มุมตกกระทบเท่ากับมุมสะท้อนเสมอ”

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

1. ทดลองและสรุปเกี่ยวกับการสะท้อนของคลื่น กฎการสะท้อนของคลื่นได้

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของการสะท้อนของคลื่นได้
2. ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการสะท้อนของคลื่นได้
3. ทำการทดลองเพื่อสรุปเกี่ยวกับกฎการสะท้อนของคลื่นได้

เนื้อหา

การสะท้อนของคลื่น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นำเข้าสู่บทเรียนโดยการที่ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับคลื่นกลที่เราศึกษาผ่านมาแล้ว เช่นคลื่นในลวดสปริง คลื่นในเส้นเชือก คลื่นผิวน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นคลื่นเป็นคลื่นที่เคลื่อนที่ในตัวกลางเนื้อเดียวโดยไม่มีสิ่งกีดขวาง จากนั้นครูตั้งคำถามว่า

☞ ถ้าคลื่นเคลื่อนที่จากตัวกลางหนึ่งไปยังอีกตัวกลางหนึ่ง หรือเคลื่อนที่ไปในตัวกลางเดียวกันแล้วพบสิ่งกีดขวาง นักเรียนคิดว่าผลจะเป็นอย่างไร

ขั้นสอน

- จัดนักเรียนออกเป็นทีม ๆ ละ 4 คน แต่ละทีมประกอบด้วยคนเก่ง ปานกลางค่อนข้างเก่ง ปานกลางค่อนข้างอ่อนและอ่อนคละกัน(ซึ่งครูได้จัดไว้แล้ว)
- นักเรียนแต่ละกลุ่มรับใบงานที่ 4.3 เรื่อง การสะท้อนของคลื่น ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแบ่งหน้าที่กันทำงานตามใบงานที่ 4.3 ให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ในการแบ่งหน้าที่กันทำงานนักเรียนควรมีการหมุนเวียนเปลี่ยนหน้าที่กันเมื่อทำการทดลองในแต่ละครั้ง การแบ่งหน้าที่ในแต่ละกลุ่มอาจเป็นดังนี้
  - คนที่ 1 อ่านใบงานและบอกสิ่งที่ต้องทำให้เพื่อฟัง
  - คนที่ 2 ติดตั้งอุปกรณ์และทำการทดลอง
  - คนที่ 3 บันทึกผลการทดลอง
  - คนที่ 4 สรุปผลการทดลองกรณีที่กลุ่มนักเรียนมี 5 คน คนที่ 5 ควรช่วยงานคนที่เห็นว่าม้งานมาก หรืออาจเป็นคนเก็บอุปกรณ์ก็ได้
- นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการทดลองตามใบงานที่ 4.3 เรื่อง การสะท้อนของคลื่น โดยการนำผลงานปิดกระดานหน้าชั้น จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายซักถามเพื่อหาข้อสรุปที่ถูกต้องเกี่ยวกับใบงาน เก็บผลงานไว้ตรวจคะแนนรายกลุ่ม โดยครูผู้สอน ซึ่งจะคืนผลงานให้กับกลุ่มนักเรียนในคาบต่อไป
- จากนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรับใบความรู้ที่ 4.3 เรื่อง การสะท้อนของคลื่น ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายซักถามเกี่ยวกับใบความรู้โดยใช้สื่อการเรียนการสอน physics Cyber Lab จนเป็นที่เข้าใจ
- จากนั้นครูแจกคำถามให้แต่ละกลุ่มครั้งละ 1 คำถาม ให้แต่ละกลุ่มคิดหาคำตอบภายในเวลาที่กำหนดจากนั้นให้นำคำตอบที่มีคำตอบของกลุ่มเรียบร้อยแล้วส่งที่กล่องหน้าชั้น ทำเช่นนี้จนครบทุกคำถาม
- ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อเฉลยคำตอบของปัญหา และเปลี่ยนกันตรวจให้คะแนนโดยกลุ่มอื่น นำคะแนนที่ได้รวมกับคะแนนใบงาน กลุ่มที่ได้รับคะแนนรวมสูงสุดถือเป็นกลุ่มชนะ ซึ่งกลุ่มชนะจะได้รับโบนัสกลุ่ม 5 คะแนน รองลงมาคือ 4 และ 3 คะแนนตามลำดับ

ขั้นสรุป

- ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนอีกครั้ง
- ครูชมเชยนักเรียนที่ร่วมกันทำงานเป็นอย่างดี

สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

1. แบบเรียน
2. ชุดทดลองภาคคลื่น
3. แบบประเมินต่าง ๆ
4. ใบงานที่ 4.3
5. ใบความรู้ที่ 4.3
6. คำถามที่ 4.2
7. สื่อการเรียน physics Cyber Lab
8. แผ่นใส

การวัดผลและประเมินผล

การวัดผล	การประเมินผล
1. ดูจากการอภิปรายร่วมของนักเรียน และการซักถามปัญหา การแสดงออก ถึงการมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน	1. นักเรียนส่วนใหญ่ร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็น แสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึง การมีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี
2. สังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม	2. สมาชิกกลุ่มมีความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน
3. การแข่งตอบคำถามที่ 4.2	3. นักเรียนความร่วมมือร่วมใจกันตอบคำถามได้ ไม่ต่ำกว่า 50 %
4. การทำใบงานที่ 4.3	4. นักเรียนทำใบงานที่ 2.4 ได้ถูกต้องไม่ต่ำกว่า 60 %
5. แบบประเมิน	5. นักเรียนแสดงความคิดเห็นในเกณฑ์เห็นด้วย

กิจกรรมเสนอแนะ

ก่อนสอนครูควรเตรียมอุปกรณ์การทดลองให้พร้อม และครูควรชี้แจงเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม มีความร่วมมือร่วมใจในการแสดงความคิดเห็น การแสดงบทบาทหน้าที่ที่กลุ่มกำหนด การช่วยเหลือในด้านความรู้และการอธิบายหรืออภิปราย การยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม มีความรับผิดชอบ และการยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม มีความรับผิดชอบและรักษาเวลา

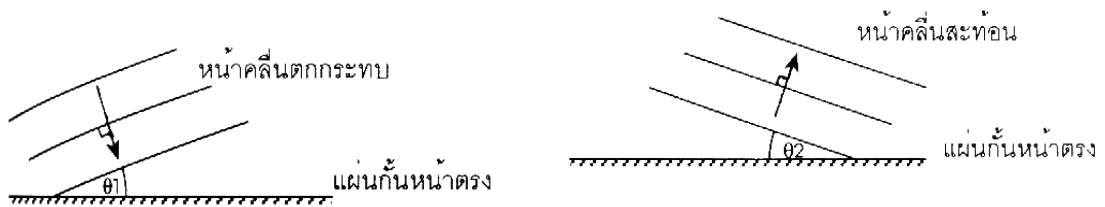
ใบความรู้ที่ 4.3

เรื่อง... การสะท้อนของคลื่น

โดย... ธีรภัฏสร เหล่าเนตร์

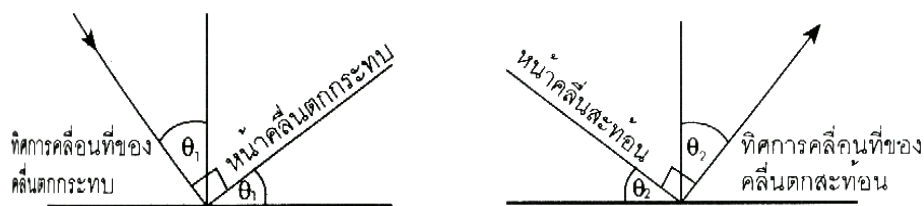
เมื่อคลื่นผิวน้ำเคลื่อนที่ไป จะทำให้โมเลกุลของน้ำเกิดการสั่นขึ้นสั่นลง และเมื่อคลื่นผิวน้ำไปกระทบสิ่งกีดขวางหรือผิวสะท้อน จะเปลี่ยนทิศทางกลับสู่ตัวกลางเดิม ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า “การสะท้อน(reflection) คลื่นที่เคลื่อนที่ไปกระทบสิ่งกีดขวางเรียกว่า...” คลื่นตกกระทบ” (incident wave) ส่วนคลื่นที่สะท้อนออกมาเรียกว่า “คลื่นสะท้อน” (reflected wave)

จากการทดลองการสะท้อนของคลื่นผิวน้ำเส้นตรง พบว่าในการสะท้อนแต่ละครั้ง มุมที่หน้าคลื่นตกกระทบทำกับผิวสะท้อน จะเท่ากับมุมที่หน้าคลื่นสะท้อนทำกับผิวสะท้อนเสมอ ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 แสดงมุมที่หน้าคลื่นตกกระทบและหน้าคลื่นสะท้อนทำกับแผ่นกั้นหน้าตรง

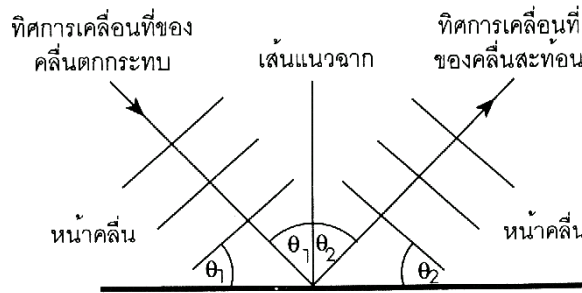
จากรูปที่ 1 สามารถเขียนทิศการเคลื่อนที่ของคลื่นตกกระทบและคลื่นสะท้อนได้โดยมีทิศตั้งฉากกับหน้าคลื่นตกกระทบและหน้าคลื่นสะท้อนตามลำดับ และที่ตำแหน่งคลื่นตกกระทบและคลื่นสะท้อน ลากเส้นตั้งฉากกับผิวสะท้อน ซึ่งเรียกว่า “เส้นแนวฉาก” (normal line) ทำให้ได้มุมตกกระทบและมุมสะท้อน ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 แสดงการเคลื่อนที่ของคลื่นตกกระทบและคลื่นสะท้อน

จากรูปที่ 2 ถ้าเขียนทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นตกกระทบและทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นสะท้อนขณะเกิดการสะท้อน จะได้ลักษณะดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นตกกระทบและคลื่นสะท้อน

เมื่อทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นตกกระทบ(รังสีตกกระทบ) คือแนวที่คลื่นวิ่งเข้าชนตัวสะท้อนก่อนสะท้อน ทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นสะท้อน(รังสีสะท้อน) คือ แนวที่คลื่นวิ่งออกจากตัวสะท้อนหลังสะท้อน

เส้นแนวฉาก คือ เส้นที่ลากตั้งฉากกับตัวสะท้อน ณ ตำแหน่งที่คลื่นตกกระทบ

มุมตกกระทบ คือ θ_1 อาจวัดได้จากมุมที่หน้าคลื่นตกกระทบกับแนวตัวสะท้อน หรือมุมที่รังสีตกกระทบทำกับเส้นแนวฉาก

มุมสะท้อน คือมุม θ_2 อาจวัดได้จากมุมที่หน้าคลื่นสะท้อนทำกับแนวตัวสะท้อน หรือมุมที่รังสีสะท้อนทำกับเส้นแนวฉาก

➡ กฎการสะท้อนอาจสรุปได้ว่า...

1. มุมตกกระทบเท่ากับมุมสะท้อน
2. ทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นตกกระทบ(รังสีตกกระทบ) เส้นแนวฉาก หรือเส้นปกติ และทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่นสะท้อน(รังสีสะท้อน) อยู่ในระนาบเดียวกัน

➡ คุณสมบัติการสะท้อนของคลื่น

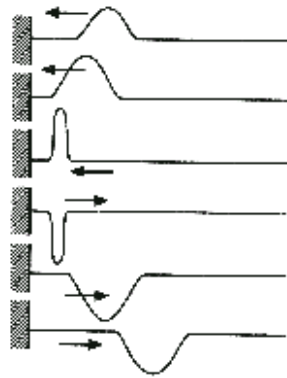
เมื่อคลื่นเคลื่อนที่ไปชนสิ่งกีดขวาง หรือเคลื่อนที่ไปถึงปลายสุดของตัวกลางจะทำให้เกิดคลื่นสะท้อนขึ้นมา คลื่นสะท้อนที่เกิดขึ้นมานั้น จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้...

1. ความถี่ของคลื่นสะท้อนมีค่าเท่ากับความถี่ของคลื่นตกกระทบ
2. ความเร็วและความยาวคลื่นของคลื่นสะท้อนมีค่าเท่ากับความเร็วและความยาวคลื่นของคลื่นตกกระทบ
3. ถ้าการสะท้อนไม่สูญเสียพลังงาน จะได้แอมพลิจูดของคลื่นสะท้อนมีค่าเท่ากับแอมพลิจูดของคลื่นตกกระทบ

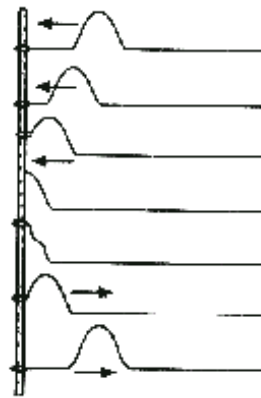

การสะท้อนของคลื่น อาจแบ่งตามลักษณะของตัวสะท้อนได้ 2 แบบ

1. ตัวสะท้อนปลายปิด

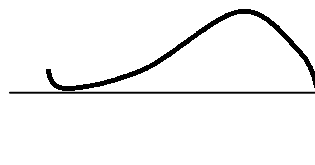
2. ตัวสะท้อนปลายเปิด

ข้อควรจำ...

- การสะท้อนของคลื่นที่ปลายสุดตรึงแน่น จะทำให้เกิดคลื่นสะท้อนมีเฟสตรงข้ามกับคลื่นตกกระทบ
- การสะท้อนของคลื่นที่ปลายสุดเป็นปลายอิสระ ได้คลื่นสะท้อนมีเฟสเหมือนกับคลื่นตกกระทบทุกประการ

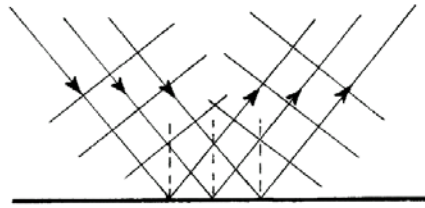
➔ คำถาม... นักเรียนลองเขียนคลื่นสะท้อนที่เกิดขึ้นในกรณีต่อไปนี้

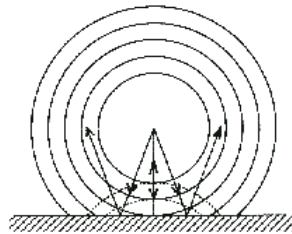
การสะท้อนของคลื่นน้ำแบบต่าง ๆ

1. คลื่นหน้าตรงสะท้อนจากผิวสะท้อนเรียบตรง จะได้คลื่นสะท้อนหน้าตรง ดังรูป

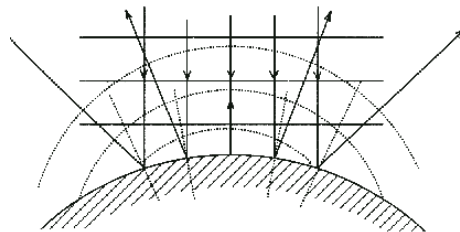
รูปที่ 4 การสะท้อนของคลื่นหน้าตรงจากผิวสะท้อนเรียบตรง

2. คลื่นวงกลมสะท้อนจากผิวสะท้อนเรียบตรง จะได้คลื่นสะท้อนวงกลมเสมือนมีแหล่งกำเนิดคลื่นวงกลมอยู่ด้านหลังของสิ่งกีดขวางดังรูป

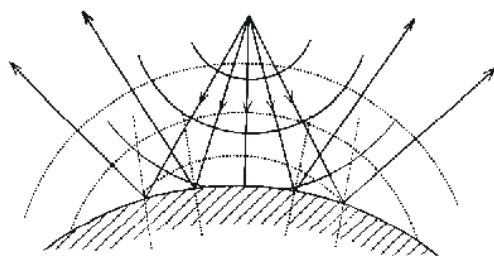
รูปที่ 5 แสดงการสะท้อนของคลื่นหน้าโค้งจากผิวสะท้อนเรียบตรง

3. คลื่นหน้าตรงสะท้อนจากผิวสะท้อนโค้ง จะได้คลื่นสะท้อนวงกลมดังรูป

รูปที่ 6 แสดงการสะท้อนของคลื่นหน้าตรงจากผิวสะท้อนโค้ง

4. คลื่นวงกลมสะท้อนจากผิวสะท้อนโค้ง จะได้คลื่นสะท้อนวงกลมดังรูป

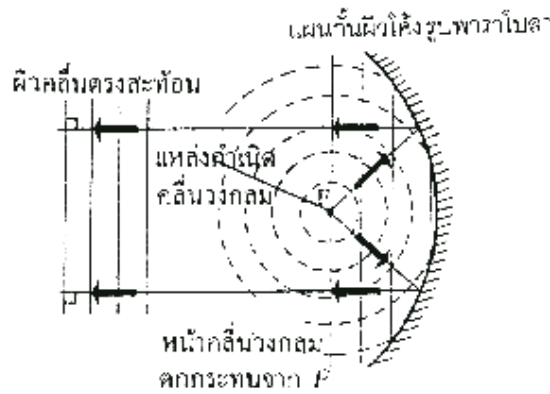

รูปที่ 7 แสดงการสะท้อนของคลื่นหน้าโค้ง จากผิวสะท้อนโค้ง

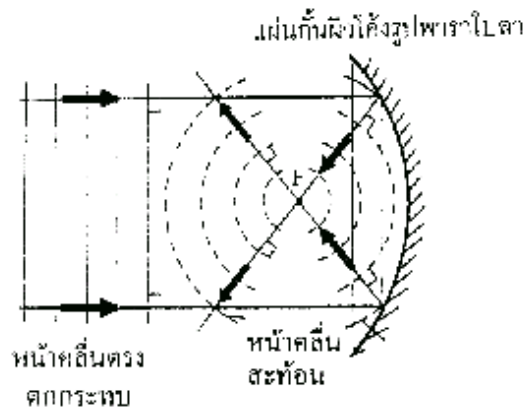

5. คลื่นวงกลมสะท้อนจากผิวโค้งรูปพาราโบลา เมื่อแหล่งกำเนิดคลื่นอยู่ที่จุดโฟกัสของผิวโค้งรูปพาราโบลา เมื่อคลื่นตกกระทบกับส่วนผิวโค้ง จะได้คลื่นสะท้อนหน้าตรง

รูปที่ 8 แสดงการสะท้อนของคลื่นวงกลมจากผิวสะท้อนโค้งรูปพาราโบลา

6. คลื่นหน้าตรงสะท้อนจากผิวโค้งรูปพาราโบลา จะได้คลื่นสะท้อนหน้าวงกลมเสมือนมีแหล่งกำเนิดคลื่นอยู่ที่จุดโฟกัส ดังรูป

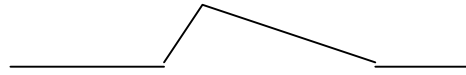

รูปที่ 9 แสดงการสะท้อนของคลื่นหน้าตรงจากผิวโค้งรูปพาราโบลา

คำถามที่ 1

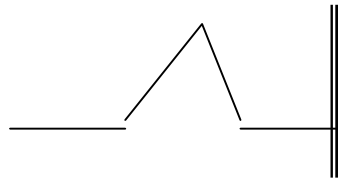
1. คลื่นดลตั้งรูปเคลื่อนที่ตกกระทบผิวสะท้อนอิสระ คลื่นสะท้อนจะมีรูปร่างเป็นอย่างไร

คำตอบ

คำถามที่ 2

2. จากรูปแสดงถึงคลื่นตกกระทบในเส้นเชือก ซึ่งปลายข้างหนึ่งของเชือกผูกติดอยู่กับกำแพง เมื่อคลื่นตกกระทบกับกำแพง แล้วจะเกิดคลื่นสะท้อนขึ้นมีลักษณะอย่างไร

คำตอบ

คำถามที่ 3

การสะท้อนของคลื่นเกิดขึ้นได้อย่างไร

คำตอบ

.....

.....

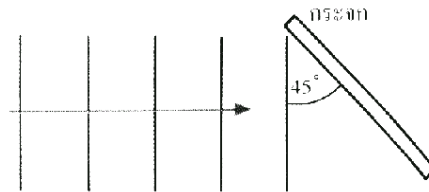
.....

.....

คำถามที่ 4

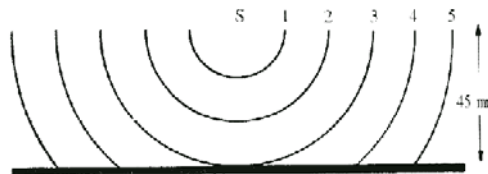
จากแผนภาพ แสดงคลื่นเส้นตรงเคลื่อนที่ไปยังที่กั้นทำมุม 45 องศา จงเขียนแผนภาพแสดงคลื่นสะท้อนของกระจก

คำตอบ

คำถามที่ 5

ต้นกำเนิดคลื่น S สันผลิตคลื่นน้ำวงกลมใกล้ตัวสะท้อนแนวตรง จงเติมแผนภาพให้สมบูรณ์ แสดงว่าสันคลื่นที่ 4 และ 5 สะท้อนออกมา

คำตอบ

กลุ่มที่.....ชื่อกลุ่ม.....ห้อง.....

สมาชิกกลุ่ม

1. ชื่อ.....เลขที่.....ทำหน้าที่.....
2. ชื่อ.....เลขที่.....ทำหน้าที่.....
3. ชื่อ.....เลขที่.....ทำหน้าที่.....
4. ชื่อ.....เลขที่.....ทำหน้าที่.....
5. ชื่อ.....เลขที่.....ทำหน้าที่.....

ใบงาน
เรื่อง...การสะท้อนของคลื่น

จุดประสงค์

1. ทำการทดลองวัดมุมที่หน้าคลื่นตกกระทบทำกับแผ่นกั้นหน้าตรงและวัดมุมที่หน้าคลื่นสะท้อนทำกับแผ่นกั้นหน้าตรง และบอกความสัมพันธ์ของมุมทั้งสอง
2. สรุปกฎการสะท้อนได้

-
1. ให้นักเรียนศึกษาการทดลองการสะท้อนของคลื่นเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับการสะท้อนของคลื่นโดยใช้ถาดคลื่นวาดภาพแสดงการทดลองและบันทึกผลการทดลองที่ได้ในรูปแบบของตารางบันทึกผลการทดลอง
ภาพแสดงการทดลอง

ตารางบันทึกผลการทดลอง

มุมที่หน้าคลื่นตกกระทบทำกับแผ่นกั้น(องศา)	มุมที่หน้าคลื่นสะท้อนทำกับแผ่นกั้น(องศา)
30	
45	
60	

2. ในแต่ละกรณี มุมที่หน้าคลื่นตกกระทบทำกับแผ่นกั้น และมุมที่หน้าคลื่นสะท้อนทำกับแผ่นกั้น มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร

.....
.....

3. จากการทดลองนี้ นักเรียนสามารถสรุปผลการทดลองได้อย่างไร

.....
.....
.....
.....